

При проектуванні автоматизованої інформаційної системи для вирішення завдань вибирались по можливості однотипні технічні та програмні засоби, що забезпечило ефективне обслуговування і експлуатацію системи, сприяло широкому впровадженню програмних засобів на робочих місцях з об'єднанням ПЕОМ в обчислювальну мережу, прискорило обмін інформацією між абонентами.

При організації робіт дотримувались принципів:

- розробка і впровадження в експлуатацію систем здійснюються по етапах, без порушення режиму роботи підрозділів;
- виділяються етапи по вирішенню функціональних і технологічних задач, які виконуються паралельно;
- розробка і впровадження в дослідну експлуатацію технологічних і функціональних задач здійснювались на базі сучасних технічних і програмних засобів, на реальних даних;
- впровадження функціональних задач в експлуатацію відбувається послідовно, спочатку в експериментальних умовах, потім в підрозділах на конкретних робочих місцях;
- об'єднання локальних мереж в єдину мережу проводиться поступово, в міру їх готовності.

Можна визначити такі альтернативи вибору інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади:

- впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення можливе за допомогою адміністративних методів;
- забезпечення структурних підрозділів технічним та програмним оснащенням
- впровадження шляхом створення комплексних інформаційно-аналітичних підсистем;
- модернізація існуючих систем та підсистем;
- реформування законодавства;
- підвищення кваліфікації співробітників;
- залишити все без змін.

Застосування елементів електронного декларування шляхом впровадження системи «Електронна митниця»

***П.В. Пашко, В.П. Шуляк, Регіональна інформаційна митниця
Державної митної служби України***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний розвиток інформаційних відносин суспільства в світі засвідчує, нові принципи відносин між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності шляхом вмілого розпорядження наявними інформаційними масивами та обміну інформацією між декларантами та митними органами із застосуванням інформаційних технологій.

Тенденції світового розвитку встановлюють нові завдання по спрощення митних процедур та процедур логістики при постачанні товарів для ввезення та вивезення з території країни, зменшення ризиків порушення безпеки мешканців, для чого необхідно створювати електронні інформаційні системи, які будуть функціонально сумісні між аналогічними системами різних країн, будуть доступні, керовані, безпечні, об'єднані та контрольовані.

Останнім часом країни Європейського Союзу (Німеччина, Франція, Польща, Угорщина), Російської Федерації, Республіки Білорусь, Молдови та багато інших держав все більше наголошують і поступово запроваджують окремі елементи електронного декларування.

Система електронного декларування – це комплекс програмних засобів, поєднуючий підсистеми декларанта та митного органу, який дозволяє здійснювати митне оформлення та митний контроль товарів і транспортних засобів.

Функціонування системи засновано на принципах обміну інформацією між декларантами та вповноваженими посадовими особами митного органу, виключно в електронному вигляді із використанням електронного цифрового підпису. Наявність електронного цифрового підпису підтверджує, що відомості які передаються мають юридичну силу.

В документах Європейського Союзу вказано, на що направлена система «Електронної митниці», частково визначені її складові та терміни реалізації, але комплексного її термінологічного поняття не існує.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впровадження проекту «Електронна митниця» розглядалися Комісією Європейського Союзу, яка представила на розгляд країнам ЄС Багаторічний стратегічний план дій, його впровадження [1], провідними фахівцями Жереховим О.Г. [5], Ухліновим Л.М. [6], Слобожановим О.В. [7], з'ясовано та показано напрямки розвитку застосування інформаційних технологій при реалізації проекту «Електронна митниця» в Федеральній митній служби Російської Федерації [7, 8]. Вітчизняні вчені Колобов С.О. [2], Ніколайчук О.О. [4], Жлуктенко С.В., Коваль С.М., Ланг М. [3], Коновалов І.В., Давидюк В.С., Наумов В.В., Фесенко С.О. розглядають механізми реалізації проблем, які виникають при впровадженні інформаційних технологій.

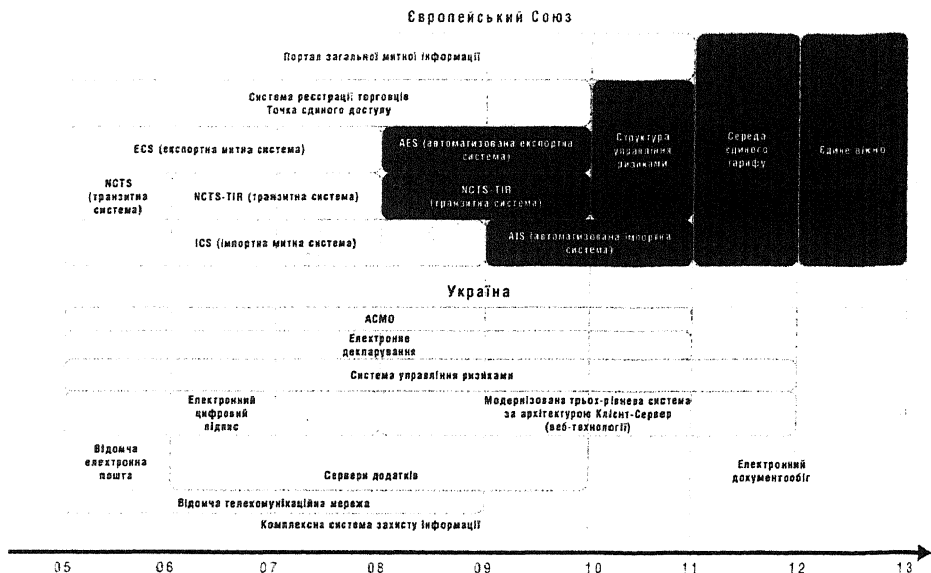
Основною метою статті розгляд сучасного стану справ при впровадженні електронного декларування в Україні та визначення цілей і основних елементів системи електронного декларування.

Зміст роботи. Держави-члени ЄС прийняли рішення діяти в рамках структури «Електронної Європи» та затвердили Рішення Ради Європейського Союзу щодо простого та безпаперового середовища для митних адміністрацій та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Комісія ЄС у Багаторічному стратегічному плані впровадження «Електронної митниці» [1] пропонує:

- об'єднати існуючі системи контролю за експортом, імпортом та транзитом в єдину систему;
- увести систему єдиного обліку торговців з реєстрацією тільки в одній державі;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити усі фактичні перевірки товару в єдиний час в єдиному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяним в зовнішньоекономічних операціях (у тому числі з 3-ми країнами). Митниця буде діяти для цих органів та агентів як єдине вікно;
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО) проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;
- збір, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом в місці, де він зареєстрований та де знаходяться його документи;
- введення безпаперового середовища для митниці та торгівлі, подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування, в незалежності від країни відправлення або ввозу товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур.

Цей план розрахований на впровадження до 2013 року (малюнок 1). Для його реалізації планується внесення змін до Митного кодексу та здійснюються відповідні заходи, головною метою якого є застосування інформаційних технологій замість паперових.

Мал. 1. План впровадження проекту «Електронна митниця» в Європейському Союзі та Україні.

Аналогічні завдання при втіленні новітніх технологій в митну справу ставлять собі митні адміністрації багатьох країн СНД, Азії та Америки [8-12]. Вони відрізняються лише у термінах реалізації та окремих деталях. Тому, створення системи електронного декларування, це не тільки утворення в декількох країнах – це майбутнє митної спільноти світу.

«Електронна митниця» [14-16] – це багатофункціональна комплексна система, яка існує у митних органах країни та поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки держави, шляхом:

- технологічної підтримки безперервного двостороннього потоку електронної інформації від органів державної влади, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних адміністрацій інших держав до митної адміністрації країни, його накопичення та обробки;

- впровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю і оформлення та їх супроводження;

- творення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінки якості виконання митної справи;

- інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності, контролю за переміщенням товарів та інших функцій, які покладені на митні органи.

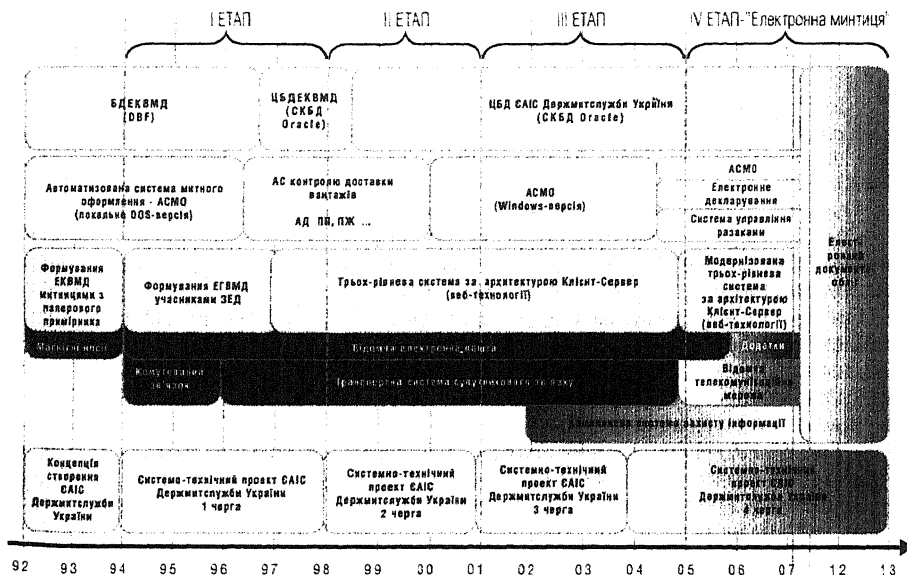
Митна служба України поетапно просувається до створення власної інформаційної системи електронного декларування.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.03 № 208 встановлено, що одним з пріоритетних завдань розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій.

Митна служба України розпочала втілення елементів електронного декларування в митну справу ще в 1992 році. У 2005 році почався новий етап цих робіт, а саме модернізація існуючих елементів електронного декларування, розробка принципів побудови системи «Електронна митниця» та часткова реалізація структурних її компонентів.

Мал. 2. Етапи впровадження інформаційних технологій в Митній службі України.

Застосування інформаційних технологій в митній службі України, створення інформаційного середовища розпочалося ще в 1992 році (малюнок 2). Спочатку це було формування бази даних електронних копій вантажних митних декларацій з паперових примірників та подальшою обробкою і наданням керівництву держави статистичних даних зовнішньоекономічної діяльності.

Протягом 1994-2005 років відбувалося застосування новітніх інформаційних технологій, вдосконалення вже існуючих побудованих автоматизованих систем та розвиток власних інформаційних ресурсів. В результаті створено центральну базу даних електронних копій вантажних митних декларацій, автоматизовано процеси контролю доставки вантажів та митного оформлення, формування електронних копій вантажних митних

декларацій здійснюється суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, впроваджено відомчу електронну пошту і транспортну мережу супутникового зв'язку, розпочато побудову відомчої телекомунікаційної мережі та комплексної системи захисту інформації.

Сучасний етап охоплює створення механізмів, які реалізують інформаційні технології митного оформлення та контролю за митною діяльністю.

Одна з найважливіших задач, яка вирішується в Митній службі України – це впровадження в митну справу системи електронного декларування ґрунтуючись на міжнародних нормах і правилах.

При впровадженні системи електронного декларування будуть досягнуті наступні цілі:

- прискорення процесу митного оформлення;
- прискорення надходження митних платежів до Державного бюджету;
- збільшення товарообігу;
- зниження трудомісткості роботи посадових осіб митних органів;
- зменшення впливу суб'єктивних факторів на процедуру митного контролю та митного оформлення.

Основними рішеннями застосування системи електронного декларування під час митного оформлення та митного контролю є:

- електронний обмін даними між декларантом і митним органом;
- забезпечення доступу до відкритих ресурсів митного органу;
- застосування електронного цифрового підпису з метою підтвердження юридичної сили та цілісності даних які передаються;
- використання систем організації бізнес –процесів;
- підтримка уніфікованого формату електронної копії вантажної митної декларації з метою подальшої інтеграції системи електронного декларування з іншими системами митного оформлення.

Система електронного декларування за рахунок використання принципів обміну інформації між декларантами і митними органами поділяється на дві підсистеми, підсистема декларанта із відповідними функціональними елементами та підсистема митного органу із відповідними функціональними елементами.

Підсистема декларанта дозволяє:

- підготувати в електронному вигляді транспортні, фінансові та інші документи, які необхідні для митного оформлення;

- здійснити заповнення вантажної митної декларації на підставі цих документів та здійснити завірення декларації електронним цифровим підписом;

- відправити комплект документів і електронну копію вантажної митної декларації в підсистему митного органу у вигляді формалізованого повідомлення;

- по запиту митного органу, здійснити досилання необхідних документів та відомостей.

Підсистема митного органу:

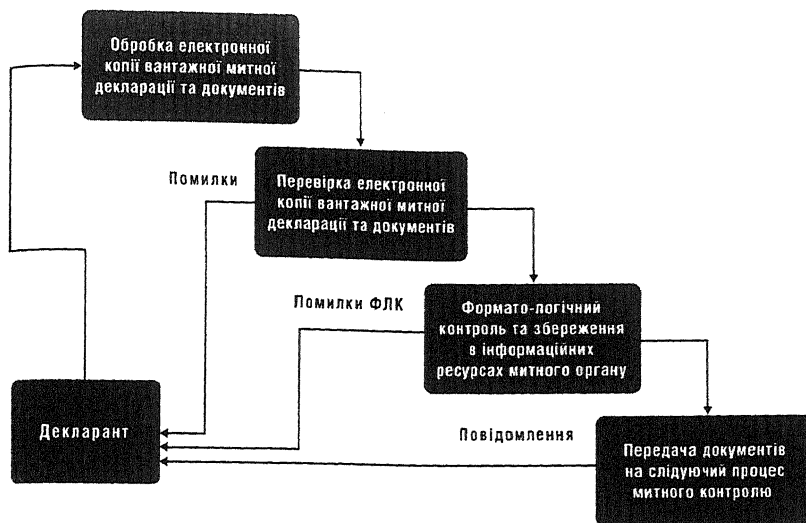
- приймає комплект документів, надісланих із підсистеми декларанта;

- перевіряє, правильність заповнення електронної копії вантажної митної декларації, відповідність відомостям зазначеним в декларації та відомостям в наданих електронних документах;

- відправляє у вигляді формалізованого повідомлення запит на досилання необхідних відомостей та документів, у разі якщо відомостей наданих декларантом недостатньо для початку здійснення митного оформлення;

- формато-логічний контроль та збереження електронної копії вантажної митної декларації та комплекту документів в системах зберігання митного органу;

- здійснення передачі електронної копії вантажної митної декларації та комплекту документів на слідуєчий процес митного контролю.

Мал.3. Технологія обробки електронних документів в митному органі.

У рішеннях Європейського Союзу «Електронна митниця» [17] є базою для створення «єдиного вікна», яке зобов'язані використовувати інші відомства, що задіяні у митній справі. Тому і на митні органи України повинні бути покладені додаткові обов'язки з координації дій міністерств та відомств в цьому напрямку, затвердження яких необхідно відповідними рішеннями Уряду.

Об'єднуючий стрижень митної служби в наступному – це інформаційні механізми. Це запорука посилення авторитету та могутності митниці. Інші шляхи – це крок назад.

Для реалізації зазначеного в Митній службі України розроблено та представлено розширений детальний план переведення митної служби України на поглиблене застосування інформаційних технологій, відмови від паперових технологій, введення контрольної системи, яка буде охоплювати усі сфери митної діяльності та стане базою для прийняття управлінських рішень.

Це також важливо для втілення в життя міжнародних стандартів якості, які є міжнародним еталоном для створення та оцінки систем якості, у тому числі якості виконання митної справи.

Висновки.

Весь світ крокує до інформаційного об'єднання та створює для цього електронні інформаційні системи, які будуть для різних країн функціонально сумісні між аналогічними системами, доступні, керовані, безпечні, об'єднані та контрольовані.

Митні органи багатьох країн визначають, що одним з шляхів до цього може стати зменшення різниці між митними процедурами країн світу та здійснюють заходи по впровадженню в митну справу систем електронного декларування шляхом впровадження та реалізації багатофункціональної системи «Електронна митниця».

Виходячи із завдань, які формують держави для своїх митних служб, автори спробували висвітлити цілі, рішення та основні елементи системи електронного декларування.

Автори визначають інформаційні механізми головним об'єднуючим стрижнем Митної служби України в наступному та яка, в свою чергу, визначається розрахунково-програмними способами через організаційно-технічні системи в рамках «Електронної митниці».

Критерії оцінки якості виконання митної справи можуть та повинні стати складовою оцінки роботи митних органів, сприяти підвищенню основних показників їх роботи та повному виконанню завдань, які надаються державою митній службі, що, в кінці кінців, і є основною метою усіх перетворень.

Список використаних джерел:

1. Многолетний Стратегический План: TAXUD/477/2004 – Версия 7 – EN, Интернет видання сайт митної організації Європейського Союзу <http://www.revenue.ie>.
2. Колобов С.О. Инфраструктура захисту інформаційних ресурсів на основі Національної системи конфіденційного зв'язку. – Доповідь на другій науково-практичній конференції «Безпека сучасних інформаційних та телекомунікаційних систем», 2005. – Интернет видання, сайт Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України. – <http://www.dstszi.gov.ua>.
3. Ланг М. Обзор подходов Европейского Союза к вопросу построения инфраструктуры открытых ключей. – Доповідь на другій науково-практичній конференції «Безпека сучасних інформаційних та телекомунікаційних систем», 2005. – Интернет видання, сайт Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України. – <http://www.dstszi.gov.ua>.
4. Ніколайчук О.О. Електронне декларування, шляхи вирішення. – К., «Митниця», № 5 [19]. – 2006. с. 13-15;
5. Жерихов О.Е. О состоянии и задачах таможенных органов Российской Федерации на ближайшую перспективу с учетом их ресурсного обеспечения. – Доповідь керівника Федеральної митної служби Росії, 2006. Интернет видання, сайт Федеральної митної служби Росії. – <http://www.customs.ru/>.
6. Ухлинов Л.М. Электронная таможня. Перспективы развития. – Доповідь на другій щорічній конференції «Государство в XXI веке», 2004. – Интернет видання, сайт корпорації Микро-софт. – https://msdb.ru/Downloads/Docs/events/gov2004/008_3.ppt.
7. Слобожанов В.А. На пути к электронной таможне. – М., «Таможня» № 7 [150], 2006. – с. 8-11.
8. Ильин М., Электронная таможня. Прошлое. Настоящее. Будущее. – М., «Таможня» № 5 [148] 2006. – с. 29-31.
9. Об упрощении процедур пограничного и таможенного контроля и облегчения торговли в рамках ШОС. – Доповідь на семінарі держав-членів ШОС «Через эффективный контроль и высокоэффективный сервис непрерывно повышать эффективность таможенного контроля», 2003. Интернет видання, сайт Шанхайської Організації Співробітництва. – <http://crc.mofcom.gov.cn/>.
10. Сапарбаев Б. Программа упрощения региональной торговли и таможенного сотрудничества. – Доповідь Голови митної служби Казахстану на третьому засіданні Комітету митного співробітництва, 2004. Интернет видання, сайт Азіатського банку розвитку. – <http://www.adb.org/>.
11. Электронная автоматизированная система обработки данных Таможенной службы Монголии, 2004. – Интернет видання, сайт Азіатського банку розвитку. – <http://www.adb.org/>.
12. Апостолов М. Интегрированное управление потоков информации в международной торговле. – Доповідь на семінарі по спрощенню процедур торгівлі, 2004. – Интернет видання, сайт United Nations Economic Commission for Europe. – <http://wbln0018.worldbank.org/>.
13. Пашко П.В., Пісной П.Я. Митна політика та митна безпека України. -К.: Фінанси України, № 1, 2006. – с. 74-85.

14. Пашко П.В., Шуляк В.П. «Електронна митниця» – головний механізм гарантування митної безпеки держави. – К.: Фінанси України, 2006, № 12 – с.51-60.

15. Пашко П.В. Електронна митниця як механізм забезпечення митної безпеки України. – К.: КНТЕУ, Круглий стіл «Сучасні тенденції розвитку національних економік за умови посилення глобалізаційних процесів», 30.03.07.

16. Пашко П.В., Шуляк В.П. «Электронная таможня» – главный механизм обеспечения таможенной безопасности государства. – Федеральная таможенная служба на новом рубеже: наука и практика: проблемы и перспективы: сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции /под общ. ред. В.С. Чечеватова. М.: РИО РТА, 2007. – 476 с. – с. 172-180.

17. Концепция «единого окна». Рабочая группа РГПТМ СЕФАКТ/00Н. – Printed at United Nations, Geneva – GE/03-30642 – April – 2003-500-ECE/TRADE/324.

Застосування методів аналізу та управління ризиками в Держмитслужбі України

***П.В. Пашко, П.В. Пісной, С.С. Демченко, В.В. Булана, Регіональна
інформаційна митниця Державної митної служби України***

Митні органи у своїй діяльності зіштовхуються з цілим рядом складних завдань. Головними залишаються забезпечення надходжень у Державний бюджет і економічний захист суспільства, але ці відповідальні завдання повинні здійснюватися ефективно й дієво, одночасно забезпечуючи підтримку потоку легальних товарів.

В останні роки акценти в здійсненні митної справи у світі зміщуються до застосування наступних принципів: завчасний електронний обмін даними, послідовне застосування управління ризиками, використання нових технологій для неруйнуючого контролю при огляді товарів та тісне співробітництво митних органів між собою і з підприємствами (закріплені Рамковими стандартами Всесвітньої Митної Організації у 2005 році). Таким чином, у світовій практиці все більшої ваги набуває організація митної справи, заснована на управлінні ризиками, що дозволяє оптимально використовувати ресурси митних органів, контролювати здійснення митного оформлення на ділянках, де існує найбільший ризик порушення митного законодавства, дозволяючи при цьому основній масі товарів і фізичних осіб достатньо вільно здійснювати переміщення через митний кордон України.

Одночасним завданням яке постає перед митними органами України є «забезпечення митної безпеки» в напрямках створеної системи захищеності національних та митних інтересів держави, а також можливості та здатності створеними системними принципами забезпечити протидію можливим небезпекам у митній галузі.

Основними системоутворюючими ознаками які слід вивчати, а також враховувати їх пряму та опосередковану дію є: митні небезпеки, виклики, загрози, ризики та як наслідок можлива або заподіяна шкода.

Під митним Ризиком – розуміється вірогідність реалізації певної митної загрози, з прогнозованим або не прогнозованим можливим збитком, а також її можливих наслідків у митній галузі.

Створення ефективної системи аналізу та управління ризиками є актуальним питанням для митної служби України. Не тільки тому, що Україна прагне відповідати світовим стандартам, а, в першу чергу, так як розвиток митної справи в даному напрямку відповідає економічним інтересам держави.